

แนวทางการจัดการผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต

The Guidelines to Manage Natural Resource Impacts of Nature-Based Tourism Attractions in Phuket Province

อัญชัญ ตันทเทศ*

Unchun Tuntates

คมสิธิ์ เกียนวัฒนา

Komsit Kianwatana

กฤติกา สายณะรัตรชัย

Krittika Sainaratchai

คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Environmental Culture and Ecotourism,

Srinakharinwirot University

*unchun.b@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต และศึกษาปัจจัยที่ส่งต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต เพื่อเสนอแนะแนวทางและข้อเสนอแนะในการจัดการผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต โดยเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว 400 คน จากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต 10 แห่ง

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตตรงกับที่คาดหวังก่อนการเดินทางมาเยือน ในส่วนของผลการรับรู้ผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในประเด็นต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการรับรู้ผลกระทบในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.02$, S.D. = 1.22) และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่มีความสัมพันธ์ต่อความคาดหวังในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และอายุ ระดับการศึกษา เพศ อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว กลุ่มการเดินทางท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีผลต่อ

การรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อวิเคราะห์ผลต่าง ๆ เพื่อนำมาเสนอแนะแนวทางการลดผลกระทบทางลบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวพบว่า สิ่งที่ควรให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกในการลดผลกระทบในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติคือ การบริหารจัดการภายใต้หลักการของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติแก่ทุกภาคส่วน

คำสำคัญ : ผลกระทบด้านทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต

Abstract

This study aimed to examine tourists' perceptions of the impacts on tourism resources in natural attractions in Phuket province, as well as the factors that influence these perceptions, in order to provide guidelines and suggestions for managing these impacts. Data were collected from 400 tourists of the 10 natural attractions in Phuket.

The result showed that the environment of natural attractions in Phuket matches what tourists expected before the visit. As for the results of perceived impacts on natural attractions in various issues, the results of the analysis revealed that most of the respondents perceived the impacts at a moderate level ($\bar{x} = 3.02$, S.D. = 1.22). The hypothesis testing showed that education level, sex, occupation, and income were significantly correlated with tourists' expectations of visiting natural attractions in Phuket ($p < 0.05$). Furthermore, the objective to travel, travel group, and the estimated cost of traveling differently affect tourists' perceptions of impacts on tourism resources of natural attractions in Phuket at a statistical significance level of 0.05. As for the guideline to reduce impacts on tourism resources, it is so necessary to give the first priority to tourism management based on the principle of sustainable tourism and raising awareness of the importance of natural resources to all sectors.

Keywords : resource impact, natural attractions, Phuket province

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และหลายประเทศทั่วโลก ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้กระจายไปในภาคส่วนต่าง ๆ ก่อให้เกิดการลงทุนทางธุรกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่อย่างไรก็ตาม ในไตรมาสของปี พ.ศ. 2563 ด้วยวิกฤตโลกที่เกิดจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้การท่องเที่ยวโลกหยุดชะงักลงด้วยการเดินทางระหว่างประเทศก็หยุดชะงักลงเช่นกัน เป็นผลทำให้ภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ติดลบอย่างเห็นได้ชัด ประกอบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่ติดลบร้อยละ 22.7 จากช่วงเวลาเดียวกันของปีพ.ศ. 2562 และหยุดต่อเนื่องมาถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 (MOTS, 2020) แต่อย่างไรก็ตาม

ในอีกมุมหนึ่งของกระแสผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น มีกระแสในด้านการฟื้นตัวของทรัพยากรทางธรรมชาติที่สะท้อนให้เห็นถึงการลดการเข้าไปรบกวนหรือใช้ประโยชน์จากกิจกรรมของมนุษย์โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเห็นได้ชัด เนื่องมาจากการปิดพื้นที่เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการการป้องกันการติดเชื้อจากธรรมชาติของกระทรวงสาธารณสุข ดังจะเห็นจากการรายงานข่าวและข้อมูลจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชที่ได้ทำการติดตามและประเมินทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่องพบว่า พืชพรรณและสัตว์ป่าได้รับการฟื้นฟู และไม่ถูกรบกวนจากกิจกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว เช่น การพบฝูงฉลามหูดำที่อ่าวมาหยาหรือการพบสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ และสัตว์ป่าคุ้มครองอย่างเช่น เสือโคร่ง สมเสร็จ และจระเข้ที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จึงทำให้เห็นว่าการท่องเที่ยวถึงแม้จะสร้างเม็ดเงินจำนวนมากหมุนเวียนในกลไกของการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ย่อมสร้างรอยทางของผลกระทบที่ต้องติดตามตรวจสอบอย่างละเอียด เพื่อป้องกันการสูญเสียทรัพยากรอันเป็นต้นทุนหลักของกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว การที่ธรรมชาติได้มีการฟื้นฟูจากการปิดพื้นที่ในช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวอย่างเข้มข้นส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนั้นเมื่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นทรัพยากรต้นทุนหลักของการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเสื่อมโทรมลง ย่อมเกิดเป็นผลกระทบต่อเนื่องถึงนักท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์ในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีผลจากงานวิจัยหลายงานทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีผลการศึกษาพบว่าผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมย่อมส่งผลต่อผลทางด้านลบต่อประสบการณ์นั้นหนาแน่น การความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว และความต้องการกลับมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวเดิมอีก (Stankey, 1973; Kruss et al., 1990; Catherine et al., 2004; Sangchoey & Tanakanjana, 2006)

การจัดการผลกระทบจากการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทำลายสิ่งแวดล้อมและมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในทิศทางที่ไม่เหมาะสม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบอย่างมากต่อต้นทุนฐานรากของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว จนไปสู่กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้จากที่ผ่านมาปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ประเทศไทยเริ่มรับรู้ และเกิดตระหนักถึงการท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) มากขึ้น ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่าง ๆ จะส่งผลสู่การจัดการเชิงพื้นที่อย่างเป็นพลวัตทั้งในด้านบวกและด้านลบ การเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งขนาดและทิศทางในด้านลบต่อแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่ธรรมชาติย่อมส่งผลกระทบต่อเมืองเป็นลูกโซ่ในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ชุมชนและสังคม รวมถึงเศรษฐกิจที่เป็นที่มาของรายได้ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ การศึกษาการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการวัดทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่สามารถวิเคราะห์คาดคะเนพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวได้ (Tanakanjana & Phumalee, 2017) ช่วยให้นักจัดการสามารถวางแผน และดำเนินการหามาตรการแก้ไขหรือแนวทางจัดการเชิงรุกได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อหาปัจจัยที่ส่งต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางและข้อเสนอแนะในการจัดการผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต

ทบทวนวรรณกรรม

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ แต่ในขณะเดียวกันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยความหมายของคำว่า “ผลกระทบ” ได้มีผู้นิยามไว้หลากหลาย แต่โดยสรุปแล้วนั้นผลกระทบหมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจเป็นสถานที่ เรื่องราว ทรัพยากร หรือคน ซึ่งเป็นได้ทั้งการเปลี่ยนแปลงระดับขนาด (หมายถึง ผลกระทบขนาดใหญ่ หรือผลกระทบเล็กน้อย) หรือการเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง เช่น ผลกระทบทางบวกหรือผลกระทบทางลบ โดยประเภทของผลกระทบสามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านวัฒนธรรม 3) ด้านสังคม และ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (Srisawan, 2007; Klinmuenwai & Suchritkul, 2022) ซึ่งในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้นสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและเป็นจุดดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวมากที่สุดย่อมต้องเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และมีทัศนียภาพทางธรรมชาติที่สวยงามปราศจากการปรุงแต่งโดยการก่อสร้างของมนุษย์ และเป็นที่สามารถสัมผัสได้โดยตรงจากประสาทสัมผัสของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการมองเห็นความสวยงามตามธรรมชาติ การรู้สึกถึงบรรยากาศและอากาศที่บริสุทธิ์ ปลอดภัย หรือการลิ้มรสอาหารที่มาจากวัตถุดิบธรรมชาติ เป็นต้น

การรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงไปของทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้นย่อมเป็นปัจจัยสำคัญอย่างมากในการนำมาพิจารณาเกี่ยวกับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของแต่ละบุคคลนั้น จะมีตัวกรองที่แตกต่างกัน 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล เช่น ลักษณะทางร่างกายและคุณสมบัติของอวัยวะรับสัมผัส ประสบการณ์เดิม (Previous Experience) ความต้องการรับรู้ (Need) ความใส่ใจ (Attention) หรือแม้แต่สภาวะทางอารมณ์ (Emotion) ความคาดหวัง (Expectancy) สติปัญญา (Intelligence) การให้คุณค่า (Value) และการถูกชักจูง (Persuasion) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญอีกหนึ่งประการ นั่นคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้า นอกจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้แล้วนั้น สิ่งเร้าก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการรับรู้ของมนุษย์ได้เช่นกัน เนื่องจากสิ่งเร้าที่คุณสมบัติแตกต่างกันย่อมมีผลต่อการรับรู้ของมนุษย์ที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะของสิ่งเร้า ได้แก่ ขนาดของสิ่งเร้า ความเข้มของสิ่งเร้า ความเปลี่ยนแปลงใหม่ ความเคลื่อนไหว การกระทำซ้ำ ๆ สีสัน และความแตกต่าง (Srisawan, 2007; Mookdeesuttawat, 2021) ตามที่ได้กล่าวไปนั้น การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ย่อมส่งผลถึงการรับรู้ของบุคคล และเมื่อมีการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงไปของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมย่อมจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ผลกระทบของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปสัมผัสและเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง

คำว่า “ผลกระทบ” นั้นดังที่กล่าวไปข้างต้น ย่อมได้ทั้งความหมายในเชิงบวก (เพิ่มขึ้น ดีขึ้น หรือมากขึ้น) และความหมายเชิงลบ (เลวลงหรือแย่ลง) สำหรับผลกระทบทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว บางครั้งอาจเรียกได้ว่าเป็น “ผลกระทบทางนันทนาการหรือผลกระทบจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรนันทนาการหรือทรัพยากรท่องเที่ยว (Recreational Resource Impact/Tourism Impact)” ในการศึกษาวิจัยนี้ คำว่า “ผลกระทบ” จะกำหนดไปในทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับ Hammitt & Cole (1998)

ที่กล่าวว่า ผลกระทบทางนันทนาการเป็นการรบกวนพื้นที่ธรรมชาติอันเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์ทางด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้พืชพรรณ สัตว์ป่า ทรัพยากรดินและน้ำมีความเสื่อมโทรมหรือถูกรบกวนจากกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยขาดความตระหนักถึงคุณค่า และระมัดระวังในการใช้ทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวมักเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ส่งผลให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติรวมถึงการทำให้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป อาจเกิดจากการที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่แออัดและมากเกินไปจนขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่หรือการขาดจิตสำนึกในการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เช่น การทิ้งขยะนอกภาชนะรองรับ การปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ การรบกวนสัตว์ป่า การขีดเขียนตามผนังอาคารต้นไม้ หรือผนังถ้ำ การส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น เป็นต้น โดย Noikaew (2017) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทของผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมไว้ว่าแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ประกอบด้วย 1) ผลกระทบทางกายภาพ (Physical Impact) เป็นการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับดินและแหล่งน้ำ ได้แก่ ผลกระทบต่อดิน (Soil Impact) และผลกระทบต่อแหล่งน้ำ (Water Impacts) 2) ผลกระทบทางชีวภาพกายภาพ (Biological Impact) เป็นผลกระทบในพื้นที่ธรรมชาติหรือระบบนิเวศที่เกิดขึ้นกับสังคมพืชและสัตว์ป่า ได้แก่ ผลกระทบต่อสัตว์ป่า (Wildlife Impacts) และผลกระทบต่อพืชพรรณ (Vegetation Impacts) ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากไม่มีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ อย่างไม่ระมัดระวังย่อมทำให้เกิดผลเสียที่ตามมาสู่แหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว หรือการพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจึงควรส่งเสริมกิจกรรมโดยพิจารณาถึงความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ และขอบเขตการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการประกอบกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ มีความสัมพันธ์ต่อความหวังในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต

สมมติฐานที่ 3 พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว กลุ่มการเดินทางท่องเที่ยว การพักค้างในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ และค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยว และการรับรู้ผลกระทบทางลบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต
2. การเสนอแนะแนวทางในการจัดการผลกระทบด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการศึกษาวิจัย และศึกษาเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ รวมทั้งกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการผลกระทบทางการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวคือ เทศบาลตำบลราไวย์ เทศบาลตำบลกะรน เทศบาลตำบลวิชิต และอุทยานแห่งชาติสิรินาถ รวมจำนวนทั้งสิ้น 4 คน ในการนี้เพื่อมุ่งเน้นเสนอแนะแนวทางการลดผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวอันเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดภูเก็ต โดยพื้นที่ศึกษาคือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดภูเก็ต จำนวน 10 แห่ง จำแนกตามกิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติสิรินาถ หาดสะพานหิน หาดในยาง จุดชมวิว 3 อ่าว หาดในหาน หาดราไวย์ ชุมชนเชิงนิเวศคลองมุดง จุดชมวิวแหลมพรหมเทพ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าเขาพระแทว (น้ำตกโดนไทร) และหาดกะตะ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือ นักท่องเที่ยวที่มาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงปี 2559–2564 จำนวนเฉลี่ยรวม 13,393,751 คน และทำการกำหนดขนาดตัวอย่าง โดยการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจาก Yamane (1979) เมื่อคำนวณตามสูตรจึงได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 400 คน โดยได้มีการกำหนดการสุ่มตัวอย่างแบบโควตาของขนาดตัวอย่างประชากรในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวตามที่ได้กล่าวในข้างต้นแหล่งละ 40 คน จำนวน 10 แหล่ง รวม 400 คน

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างแบบสอบถามในการวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามคือ กำหนดกรอบแนวคิดและมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือ โดยนำแบบสอบถามที่ได้ไปทำการทดสอบล่วงหน้ากับนักท่องเที่ยว เพื่อหาความสอดคล้องภายในและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามได้ค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.89

การวิเคราะห์ข้อมูล

การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อมูลทั้งในส่วนของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ ไปประมวลผลข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ และร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของการวิเคราะห์การรับรู้ผลและวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic Analysis) เพื่อการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบ Chi-square และการใช้วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และมีการทดสอบรายคู่ด้วย Scheffe's Method โดยในการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ คณะผู้วิจัยกำหนดระดับไว้ที่ 0.05 ในส่วนของการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากการตอบคำถามปลายเปิด คณะผู้วิจัยได้ทำการนำข้อความหรือประโยคที่สำคัญเกี่ยวข้องและข้อเสนอต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่และประเภทของข้อมูล แล้วทำการสรุป สังเคราะห์ข้อมูลมาเป็นประเด็นแล้วสังเคราะห์ข้อสรุปสุดท้ายออกมาในรูปแบบการพรรณนา นอกจากนี้ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ได้ถูกนำมาสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อการเสนอแนะแนวทางการลดผลกระทบทางด้านลบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตในรูปแบบพรรณนาเช่นกัน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 53.7 และเพศชาย ร้อยละ 46.3 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18–30 ปี ร้อยละ 44.3 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 30–40 ปี ร้อยละ 27.3 และอายุระหว่าง 40–50 ปี ร้อยละ 13.9 ตามลำดับ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 66.1 ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา ร้อยละ 40.3 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 18.3 และประกอบธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 16.8 ตามลำดับ ด้านรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม 3 ลำดับแรก พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.5 รองลงมาคือมีรายได้ระหว่าง 15,000–25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.5 และมีรายได้ระหว่าง 25,001–35,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18.8 ตามลำดับ

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเดินทางมาท่องเที่ยวพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว 3 ลำดับแรกคือ เพื่อพักผ่อน คิดเป็นร้อยละ 70.2 รองลงมาคือ เพื่อเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 13.0 และเพื่อเยี่ยมญาติ/เพื่อน คิดเป็นร้อยละ 8.5 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีเหตุผลในการเดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่จังหวัดภูเก็ต คือ การเข้าถึงและการเดินทางสะดวกสบาย คิดเป็นร้อยละ 64.2 รองลงมาคือ เพื่อประกอบกิจกรรมยามว่าง คิดเป็นร้อยละ 63.4 และ เหตุผลเนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และมีความสวยงาม คิดเป็นร้อยละ 44.5 ตามลำดับ กลุ่มการเดินทางในครั้งนี้ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเพื่อน/เพื่อนร่วมงาน คิดเป็นร้อยละ 47.0 โดยทั้งนี้ประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ชื่นชอบ ได้แก่ ชายหาด/หาดทราย คิดเป็นร้อยละ 76.8 รองลงมาคือ จุดชมวิว คิดเป็นร้อยละ 59.5 และ น้ำตก คิดเป็นร้อยละ 52.0 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ไม่ได้พักค้างในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 76.4 และส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต 1,000–2,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 57.4

ผลการศึกษาการรับรู้ผลกระทบต่อการทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่า สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตตรงกับที่คาดหวังก่อนการเดินทางมาเยือน คิดเป็นร้อยละ 82.2 แหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่ผู้ตอบแบบสอบถามรับรู้ผลกระทบด้านลบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ การพบเห็นด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 77.8 รองลงมาคือ เว็บไซต์/สื่อสังคมออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 60.8 และ สื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือพิมพ์/แผ่นพับ/ใบปลิว) คิดเป็นร้อยละ 33.0 ในส่วนของการรับรู้ผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในประเด็นต่าง ๆ ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการรับรู้ผลกระทบในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$, S.D. = 1.22) ซึ่งเมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ส่วนใหญ่มีการรับรู้ผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในระดับมาก ในประเด็นว่าการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือน มีการเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 1.03) และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความสวยงาม มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มาก ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.77)

การทดสอบสมมติฐานเพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต พบว่า

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ที่มีความสัมพันธ์ต่อความหวังในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต

ผลการวิเคราะห์พบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่มีความสัมพันธ์ต่อความคาดหวังในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ต่อความคาดหวังในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ประเด็น	ปัจจัยทางประชากรศาสตร์				
ความสัมพันธ์ต่อความคาดหวังในการมาเยือน	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้
	ไม่มี	ไม่มี	มี	มี	มี
	Sig = 0.720	Sig = 0.418	Sig = 0.001**	Sig = 0.010**	Sig = 0.040*

หมายเหตุ * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ** = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต

ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ประเด็น	ปัจจัยทางประชากรศาสตร์				
ผลการวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้
	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง	แตกต่าง
	T = 0.109	T = 4.807	T = 3.162	T = 3.972	T = 4.364
	Sig = 0.742	Sig = 0.001**	Sig = 0.044*	Sig = 0.002**	Sig = 0.000**

หมายเหตุ * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ** = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เมื่อทำการเปรียบเทียบรายคู่เกี่ยวกับความแตกต่างในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในตัวแปรด้านอายุพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุระหว่าง 18–30 ปี มีการรับรู้ที่แตกต่างกับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีช่วงอายุระหว่าง 50–60 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผลการเปรียบเทียบรายคู่ในตัวแปรด้านระดับการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีการรับรู้ที่แตกต่างกับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีการศึกษาระดับปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้การเปรียบเทียบรายคู่ในตัวแปรด้านอาชีพพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษา มีการรับรู้ที่แตกต่างกับผู้ตอบแบบสอบถามที่ประกอบอาชีพรับราชการ/พนักงานราชการ ธุรกิจส่วนตัว และอาชีพประมง และนอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถาม

ที่ประกอบอาชีพพนักงาน/ลูกจ้างเอกชน มีการรับรู้ที่แตกต่างกับผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่ประกอบอาชีพประมง และผู้ตอบแบบสอบถามที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีการรับรู้ที่แตกต่างกับผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่ประกอบอาชีพประมง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ในตัวแปรด้านรายได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท มีการรับรู้ที่แตกต่างกับผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ระหว่าง 15,000–25,000 บาท และ 25,001–35,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 3 พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว กลุ่มการเดินทางท่องเที่ยว การพักค้างในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ และค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจังหวัดภูเก็ต

ผลการวิเคราะห์พบว่า พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวด้านวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว กลุ่มการเดินทางท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน มีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต จำแนกตามวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว กลุ่มการเดินทางท่องเที่ยว การพักค้างในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ และค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยว

ประเด็น	ปัจจัยทางประชากรศาสตร์			
ผลการวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05	วัตถุประสงค์การเดินทาง	กลุ่มการเดินทาง	การพักค้างในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ	ค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยว
	แตกต่าง	แตกต่าง	ไม่แตกต่าง	แตกต่าง
	T = 7.969	T = 13.804	T = 0.255	T = 7.505
	Sig = 0.000**	Sig = 0.000**	Sig = 0.775	Sig = 0.000**

หมายเหตุ * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, ** = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เมื่อทำการเปรียบเทียบรายคู่เกี่ยวกับความแตกต่างในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในตัวแปรด้านวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีวัตถุประสงค์การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน เยี่ยมญาติหรือเพื่อน และทำงาน/ติดต่อธุรกิจ มีการรับรู้ที่แตกต่างกับผู้ที่ตอบแบบสอบถามที่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อการเรียนรู้และศึกษาธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณารายคู่เกี่ยวกับความแตกต่างในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในตัวแปรด้านกลุ่มในการเดินทางพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เดินทางมาท่องเที่ยวกับกลุ่มที่เป็นหน่วยงาน/สถาบันการศึกษา มีการรับรู้ที่แตกต่างกับกลุ่มที่เดินทางมาคนเดียว หรือมากับเพื่อน/เพื่อนร่วมงานและกลุ่มครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

และเมื่อทำการเปรียบเทียบรายคู่เกี่ยวกับความแตกต่างในการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในตัวแปรด้านค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการเดินทางท่องเที่ยวพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่า 4,000 บาท มีการรับรู้ที่แตกต่างกับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยวระหว่าง 1,000–2,000 บาท และ 3,000–4,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ในส่วนของผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติพบว่า สถานภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวปัจจุบันของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่งของจังหวัดภูเก็ตแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพทรัพยากรปะการังที่กระจายตัวตามแนวชายฝั่งและเกาะต่าง ๆ โดยรอบจังหวัดภูเก็ตนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง มีสาเหตุหลักมาจาก กิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการเหยียบย่ำแนวปะการังในช่วงน้ำลง การทิ้งสมอของเรือของชาวประมง เป็นต้น ซึ่งหากไม่มีการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะส่งผลให้แนวปะการังไม่สามารถฟื้นตัวได้ และอีกสาเหตุที่สำคัญคือ การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งโดยเฉพาะน้ำทิ้งจากการบำบัดน้ำเสียบริเวณชายฝั่ง ซึ่งนอกจากส่งให้บริเวณชายหาดเสียทัศนียภาพอันสวยงามแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อแนวปะการังในหลายบริเวณของจังหวัดภูเก็ต

2. สถานภาพสัตว์ทะเลหายาก (เต่าทะเล) สถิติการวางไข่เต่าทะเลในธรรมชาติชายฝั่งของจังหวัดภูเก็ต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว จำนวนหลุมไข่เต่าทะเลไม่ถึงร้อยละ 1 ต่อปี ปัจจุบันพบการวางไข่น้อยกว่า 10 รังต่อปี และไม่พบการวางไข่ติดต่อกันทุกปี ฤดูกาลวางไข่ของเต่าทะเลบริเวณหาดไม้ขาวอยู่ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา สถิติการวางไข่ของเต่ามะเฟืองที่ขึ้นวางไข่บริเวณหาดไม้ขาวมีค่าเฉลี่ยลดลงมากกว่าร้อยละ 50 เหลือเพียง 1.5 รังต่อปี เมื่อเทียบกับช่วง 20 ปีที่แล้วที่มีค่าเฉลี่ย 3 รังต่อปีซึ่งสาเหตุที่เต่าทะเลขึ้นมาวางไข่น้อยลงอันเนื่องมาจากการรบกวนภายนอก อาทิ แสงไฟจากอาคาร บ้านเรือน โรงแรม เสียงรบกวน เช่น เสียงพลุและการประกอบกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การกินเลี้ยงสังสรรค์ เป็นต้น

3. สถานภาพคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งจังหวัดภูเก็ต มีแนวโน้มคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์เฝ้าระวัง โดยสาเหตุมาจากปริมาณสารอาหาร และปริมาณโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำที่มีค่าสูง เนื่องมาจากน้ำทิ้งจากแผ่นดินที่เชื่อมต่อกับแนวชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งที่อยู่อาศัยชุมชน

นอกจากนี้ ปัญหาและอุปสรรคต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดภูเก็ต ส่วนมากพบว่าเกิดจากการขาดการประชาสัมพันธ์และการให้ความรู้ที่ถูกต้องด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น รวมถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตลอดจนปัญหาที่เกิดจากการระบายน้ำทิ้งจากทั้งชุมชนและสถานประกอบการริมชายฝั่ง ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของปัญหาผลกระทบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติ นอกจากนี้ยังพบปัญหาจากการทิ้งขยะไม่เป็นที่ของนักท่องเที่ยว ปริมาณขยะล้น รวมถึงการขาดแคลนระบบบริหารจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ ยังเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างมากในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดภูเก็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวหนาแน่น ซึ่งสอดคล้องกับผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่มีการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปริมาณถังขยะในแหล่งท่องเที่ยวและมีการพบเห็นขยะจำนวนมากในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อการพักผ่อนและก่อให้เกิดทัศนอุจาดในแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

จากการรวบรวมและสังเคราะห์ผลการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต โดยเน้นการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของความสมดุลของ 3 เสาหลักแห่งความยั่งยืน ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ดังนี้

1. ด้านสิ่งแวดล้อม

1.1 ควรมีการใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันไม่ให้แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ตเสียหาย รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างเข้มงวด

1.2 ควรมีการบูรณะซ่อมแซมและปรับปรุงทัศนียภาพในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต และควรมีการรักษาความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยวโดยกำหนดช่วงเวลาในการจัดการขยะอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นต่อการรับรู้ผลกระทบในแหล่งท่องเที่ยวจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยว

1.3 ควรมีการรักษาและอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะทรัพยากรชายฝั่ง และพื้นที่อนุรักษ์เพื่อการวางไข่ของเต่าทะเล โดยการส่งเสริมและให้ความรู้นักท่องเที่ยวถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว และแนวทางปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.4 ควรมีการจัดระเบียบบริเวณที่นั่งริมชายหาด และร้านค้าริมชายหาดบริเวณที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เช่น หาดกะตะ หาดกะรน และหาดราไวย์ ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และควรพิจารณาถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ด้วย

1.5 ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติให้มีความสมบูรณ์ และควรส่งเสริมให้มีการปลูกป่าชายเลน และแนวปะการังเพื่อขยายพื้นที่ถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเล

2. ด้านสังคม

2.1 ควรให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรชายฝั่งและทะเล ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรต้นทุนหลักของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดภูเก็ต โดยการอบรม การรวมกลุ่มสมาคมอนุรักษ์ หรือการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมเรียนรู้ต่าง ๆ

2.2 ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า พร้อมพัฒนาศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ

2.3 ควรวางแผนจัดการระบบบริหารการแบ่งสัดส่วนของการกระจายประโยชน์อันเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

3. ด้านเศรษฐกิจ

3.1 ควรเน้นการส่งเสริมธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมกิจกรรมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2 ควรสร้างกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ที่เน้นความร่วมมือกับระหว่างหน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยว ผ่านโครงการหรือกิจกรรมอีเวนต์และเทศกาลต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ และให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติผ่านกิจกรรมดังกล่าว

3.3 ควรปรับปรุงความพร้อมและมาตรฐานการบริการของสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว รวมทั้งปรับปรุงความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว

3.4 ควรส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างทั่วถึงในการประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านอาหารทะเลและการทำประมงริมชายฝั่งของหาดต่าง ๆ ในจังหวัดภูเก็ต

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต อภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่มีความสัมพันธ์ต่อความคาดหวังในการมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Kanchula (2020) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเกาะเกร็ด มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว รวมถึง Pairojpiriyakul & Taweepornpathomgul (2012) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีปัจจัยในการตัดสินใจเดินทางไปท่องเที่ยวแตกต่างกัน

2. จากการศึกษาตามสมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยเกี่ยวกับประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดภูเก็ต พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่ต่างกัน มีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Petrosillo et al. (2007); Phumsathan (2013); Phota et al. (2015) ซึ่งได้อธิบายไว้เกี่ยวกับปัจจัยด้านระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ เนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติการและทักษะความเข้าใจ และการที่มีระดับการศึกษาสูง มีอาชีพที่มั่นคง และมีรายได้ที่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ก็จะได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้และเพิ่มพูนความรู้ในด้านวิชาการต่าง ๆ รวมถึงความรู้เกี่ยวกับผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย

3. พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวด้านวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว กลุ่มการเดินทางท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายโดยประมาณในการท่องเที่ยวที่ต่างกัน มีผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อผลกระทบด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากวัตถุประสงค์การเดินทางมักเป็นการกำหนดพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และส่งผลต่อการรับรู้ของนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงประเภทของกลุ่มในการเดินทางก็เช่นกัน เมื่อนักท่องเที่ยวมีการเดินทางในลักษณะกลุ่มเพื่อการศึกษาดูงาน โอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือการจัดการพื้นที่จะมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มีวัตถุประสงค์การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ดังกรณีศึกษาจากตัวอย่างงานวิจัยต่าง ๆ ที่พบว่า ประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในด้านค่าใช้จ่าย ระยะเวลาในการพำนักร และวัตถุประสงค์ในการเดินทาง มีผลต่อการนำมาวิเคราะห์เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จเกี่ยวกับการดึงดูดและการรับรู้ของกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ (Wang et al., 2018; Maulana et al., 2020)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยครั้งนี้

1. หน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับข้อร้องเรียนของชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงมีมาตรการที่เข้มงวดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว หรือชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยว เช่น ปัญหาการทิ้งขยะ การปล่อยน้ำเสีย เป็นต้น
2. ภาครัฐควรเคร่งครัดและบังคับใช้กฎข้อบังคับให้เข้มงวดชัดเจนในการลงโทษกับผู้ที่ทำให้เกิดในเรื่องปัญหาการรุกรานที่ดิน บุกรุกขายหาตและการก่อสร้างที่ผิดกฎหมาย ของประชาชนหรือผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่ และเร่งสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงนักท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจถึงนโยบายของภาครัฐ
3. ประชาชนควรมีส่วนร่วมทุกด้านในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว ควรปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัย โดยมีการเก็บข้อมูลทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตเป็นพื้นที่ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมาก จึงควรนำข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของชาวต่างชาติมาวิเคราะห์ร่วมด้วย
2. ควรศึกษานโยบายในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
3. ควรมีการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งเพื่อการวางแผนและกำหนดนโยบายในการป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภายใต้เงินงบประมาณรายได้มหาวิทยาลัย ประจำปี 2565

References

- Catherine, E. D., Leung, Y. F. & Moore, R. (2004). **Managing Visitors' Perception**. https://www.researchgate.net/publication/265492902_Managing_Visitors'_Perceptions
- Hammit, W. E. & Cole, D. N. (1998). **Wildland Recreation: Ecology and Management**. John Wiley and Sons.
- Kanchula, C. (2020). Factors Influencing the Willingness to Retouring: A Case Study of Koh Kret, Nontaburi Province. *Journal of Sustainable Tourism Development*, 2(1), 13–33.
- Klinmuenwai, K. & Suchritkul, J. (2022). The Impact of Tourism Affects the Local Community of Khong District, Nakhon Ratchasima Province. *Rajapark Journal (Journal of Humanities and Social Sciences)*, 16(44), 56–72.

- Kruss, R. F., Graefe, R. A. & Vaske, J. J. (1990). **Visitor Impact Management: A Review of Research Vol.2**. National Park and Conservation Association.
- Maulana, A., Koesfardani, C. P. & Amory, G. A. (2020). The Mapping of Quality Tourist Prospects for Indonesia's Tourism Markets. *Binus Business Review*, 11, 167–174.
- Ministry of Tourism and Sports (MOTS). (2020). **Tourism Economic Review1/2020**. <https://www.mots.go.th/download/TourismEconomicReport/4-1TourismEconomicVol4.pdf>
- Mookdeesuttawat, N. (2021). **Thai Tourists' Expectations and Perceptions to Tourist Attractions in Laplae District, Uttaradit University**. Bangkok University.
- Noikaew, S. (2017). **The Impact of Recreational Tourism Activities at Dong Nan Forest Area, Khong Chiam District, Ubonratchathani Province**. Ubonratchathani University.
- Pairojpiriyakul, A. & Taweeponpathomgul, S. (2012). Factors Affecting Thai Tourists' Decision to Visit Muang Luang Prabang. *Journal of Sports Science and Health*, 13(1), 119–132.
- Petrosillo, I., Zurlin G., Corlian`o, M. E., Zaccarelli, N. & Dadamo, M. (2007). Tourist Perception of Recreational Environment and Management in a Marine Protected Area. *Landscape and Urban Planning*, 79, 29–37.
- Phota, R., Phumsathan, S. & Pongpattananurak, N. (2015). Visitors' Perceptions of Tourism Impact: Thai-Samakki Subdistrict, Wang Nam Keaw District, Nakorn Ratchasima Province. *Kasetsart Journal*, 36, 17–59.
- Phumsathan, S. (2013). **Teaching Publications: Tourism Management**. Kasetsart University.
- Sangchoey, T. & Tanakanjana, N. (2006). **Perception of Tourists on Environmental Impacts in Nature-Based Recreation Areas**. Proceedings of 44th Kasetsart University Annual Conference: Engineering, Architecture Natural Resources and Environmental Management, Kasetsart University.
- Srisawan, W. (2007). **Impact of Ecotourism and Recreation Activities in Mon Phryachae Forest Park, Lampang Province**. Maejo University.
- Stankey, G. H. (1973). **Visitor Perception of Wilderness Recreation Carrying Capacity**. Intermountain Forest and Range Experiment Station.
- Tanakanjana, N. P. & Phumalee, U. (2017). Causal Factors Influencing Touristic Ecological Footprint in National Parks. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 10(3), 585–599.
- Wang, L., Fong, D. K. C., Law, R. & Fang, B. (2018). Length of Stay: Its Determinants and Outcomes. *Journal of Travel Research*, 57(4), 472–482.
- Yamane, T. (1979). **Statistics: An Introductory Analysis**. Harper and Row.